

Eğitim-Öğretim İletişimi ve Öğretmenlik Mesleği

Zeynep Esra Abay Çelik ¹

Derleme Makalesi

Öz

Eğitim ve öğretimde esas olan eski kuşakların; bilgi, görgü, duygu ve tecrübelerini yeni kuşaklara aktarmasıdır. Öğretmenlik ise, sosyal ve kültürel değerleri yeni kuşaklara aktaran, toplumun ve devletin devamını sağlayan bir meslek grubudur. Öğretme ve öğrenme süreci belli zorlukları içerisinde barındıran bir iletişim süreci olduğu için, öğretmenlerin belli iletişim becerilerine sahip olmaları mesleklerinin bir gerekliliğidir. Her şeyden önce iletişime açık olmaları, iletişim/öğretme süreçlerini sabırla yönetmeleri, hoşgörülü ve empatik iletişim kurmaları temel beklentidir. Okul, formel örgün eğitim ve öğretim mekânı olmakla beraber, aynı zamanda bir iletişim mekânıdır. Öğretmen de sadece öğreten değildir; rol model almandır. Okuldaki iletişim süreci de sadece öğretmen-öğrenci ilişkisiyle sınırlı değildir. Bu noktalardan hareketle çalışma; eğitim ve öğretimdeki iletişim sürecini ve sürece özgü iletişim sorunlarını ve becerilerini konu almaktadır. Yöntem olarak kaynak taraması yöntemi benimsenmiştir. Eğitim ve öğretim kavramları ile eğitim-öğretim sürecinin dinamiklerine değinildikten sonra öğretmenlerin öğretme-egitime süreçleri ve mesleki iletişim becerileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

İletişim Becerileri
Meslek
Öğretmenlik
Öğrenci
Eğitim Öğretim

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi
19.09.2023
Kabul Tarihi
11.10.2023

Education-Teaching Communication and the Teaching Profession

Abstract

The essence of education and training is to transfer the knowledge, manners, feelings, and experiences of older generations to new generations. Teaching is a professional group that transfers social and cultural values to new generations and ensures the continuation of society and the state. Since the teaching and learning process is a communication process that involves certain difficulties, it is a requirement of their profession for teachers to have certain communication skills. First of all, it is the basic expectation that they are open to communication, manage communication/teaching processes patiently, and communicate tolerantly and empathically. While the school is a place of formal education and training, it is also a place of communication. A teacher is not just a teacher; is taken as a role model. The communication process at school is not limited to the teacher-student relationship. Based on these points, the study is about the communication process in training and education and process-specific communication problems and skills. Literature-based analysis was used as the method. After addressing the concepts of education and training and the dynamics of the education-training process, teachers' teaching-training processes and professional communication skills were emphasized.

Keywords

Communication Skills
Profession
Teaching
Student
Education&Training

Article Info

Received
19.09.2023
Accepted
11.10.2023

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, zeynepesraabay.celik@sbu.edu.tr, abay.celik@gmail.com, 0000-0003-2326-4028.

Giriş

Öğretmenlik teknik bilgi ve beceri içeren bir meslektir ama mühendislik gibi teknik bir meslek değildir. Üstelik mesleğinin temel dinamiği iletişimdir; muhatabı doğrudan insandır. Nasıl ki bir bilgisayar mühendisinin öncelikli olarak bilgisayarın mantığını/dilini, nasıl işlediğini, neden arıza verebildiğini, sorunu nasıl gidereceğini bilmesi ve buna uygun teknik bilgiler ve becerilerle donanması gerekirse; bir öğretmenin de insanı/çocuğu anlaması, onun diline özgü iletişim kuracak teknik bilgiye ve beceriye sahip olması gerekir. Elbette ki örneğin teknik lise öğretmenlerinin hem teknik bilgi ve beceriye hem de öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği teknik bilgi ve beceriye aynı anda sahip olması beklenir.

Eğitim ve öğretimde esas olan eski kuşakların bilgi, görgü, duygu ve tecrübelerini yeni kuşaklara aktarmasıdır. Temel beklenti öğretmenin bu birikimi herhangi bir iletişim kazasına mahal vermeden yeni kuşaklara aktarmasıdır. Burada her ne kadar temel iletişim yükü öğretmenin omzunda olsa da iletişim sürecinin tek taraflı bir süreç olmadığı, iletişime dahil olan tarafların da bu iletişim sürecinde rollerinin ve sorumluluklarının olduğu bilinmelidir. Bu temel yaklaşımdan hareketle bu makalede; eğitim-öğretim, öğretmen, veli, okul idaresi, okul aile birliği kavramları irdelenecek ve eğitim-öğretim ortamı ve iklimi kaynak taraması yöntemiyle analiz edilerek sağlıklı ve etkili bir iletişim/öğretim-eğitim süreci için öğretmenlerin mesleki iletişim süreçleri ve becerileri üzerinde durulacaktır.

1. Eğitim Nedir, Öğretim Nedir?

Eğitim ve öğretimin klasik Türkçemizdeki karşılığı talim ve terbiyedir (Hançerlioğlu, 1986:120 ve 297). Bugün hâlâ Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığında eğitim ve öğretim işlerini düzenleyen kurulun adı “Talim ve Terbiye Kurulu”dur (Konan, 1995). Yine klasik Türkçemizde öğretmenin adı da erkekler için muallim, kadınlar için de muallimedir (TDK). “Terbiye” kelimesi şekil vermek, dönüştürmek, geliştirme vb. anlamlara gelmesinden ötürü, dilde yenileşme sürecinde terbiye kelimesine karşılık eğitim kelimesi; ilim öğretmek anlamına gelen “talim” kelimesine karşılık da öğretim kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Artık bugün literatürde talim ve terbiye yerine eğitim ve öğretim kavramları kullanılmaktadır (Günay, 2019; Gül, 2020).

Eğitim ve öğretim kavramları farklı anlamlara gelmekle birlikte anlam yakınlığından ötürü genellikle birlikte kullanılmaktadır (Abay Çelik, 2023). Ancak modern dönemde bireyin ve bireyciliğin ön plana çıkmasından dolayı “eğitim çocuklar için, öğretim de çocukluk dönemini geçirmiş olanlar içindir” gibi bir anlam kayması yaşanmaktadır. Zira bu durum devletin iki kurumunun isimlerinde de kendini göstermektedir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) derken, ilk ve orta dereceli eğitim kurumlarından sorumlu bakanlık anlaşılırken, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) denildiğin de artık eğitime değil sadece öğretime ihtiyacı olan yüksek öğrenim gören gençlerin/bireylerin öğretim işlerini organize eden kurul anlaşılmaktadır. Bu tasnife göre; ilk ve orta dereceli eğitim kurumlarında eğitim ve öğretim mesleğini icra edenlere öğretmen, yüksek öğretim kurumlarında öğretim mesleğini icra edenlere de akademik ünvan farkı gözetmeksizin öğretim elemanı denilmektedir. Akademik ünvan sahibi olan öğretim elemanlarına ayrıca öğretim üyesi denilmektedir (Yavuz, 2010; Kahraman, 2007).

Eğitim ve öğretim denildiğinde sadece ilk, orta ve yüksek dereceli okullarda yapılan formel eğitim ve öğretim anlaşılmamalıdır. Eğitim ve öğretim; doğal (enformel) eğitim ve öğretim, yaygın eğitim ve öğretim (formel) ve örgün (formel) eğitim ve öğretim olmak üzere üç grupta toplanabilir. Doğal eğitim ve öğretim; zaman, mekân ve belli bir programı olmadan ancak öğrenenin/eğitilenin ve öğretmenin olduğu, tamamen hayatın akışı içinde yapılan eğitim ve öğretimdir. Yaygın eğitim ve öğretim ise; zamanı, mekânı, programı, öğrenenin/eğitilenin ve öğretmenin olduğu, herhangi bir mesleğin edinilmesini esas alan (Halk Eğitim Merkezleri gibi) eğitim ve öğretimdir. Örgün eğitim ve öğretim de zamanı, mekânı, programı, öğreneni/eğitileni ve öğretmeni/eğitene olan, okullarda yapılan eğitim ve öğretimdir (Abay, 2007:419).

2. Eğitim-Öğretim, Toplumsal Yapılar ve Toplumsallaşma

Eğitim ve öğretimin temel amacı, geçmiş kuşakların bilgilerinin, görgülerinin, değerlerinin, duygularının ve tecrübelerinin yeni kuşaklara aktarılması olarak ifade edilse de eğitim-öğretim ile toplumsal yapılar arasında önemli bir ilişki vardır. Ana hatları ile toplumlar ikiye ayrılabilir;

muhafazakâr yapıya sahip olan toplumlar ve devrimci yapıya sahip olan toplumlar. Muhafazakâr yapıya sahip olan toplumlar gelenekleri oturmuş toplumdur. Bu tür toplumlarda eğitim ve öğretimin temel amacı; toplumsal yapının devamını ve gelişmesini sağlamaktır. Eğitim ve öğretimin müfredatı, planı, programı da toplumların gelişmesine odaklanmaktadır (Bilgiseven-Kurtkan, 1992:39). Devrimci yapıya sahip toplumlar dediğimizde ise; yeni bir grup/asabiye ortaya çıkmış, mevcut toplumsal yapıyı değiştirmek için hareket etmiş ve iktidarı ele geçirmiştir. Bu tür toplumların temel özelliği de devrimin mantığını topluma kabul ettirmektir. Devrimin mantığını topluma kabul ettirmenin en sağlam yolu da eğitim ve öğretimden geçmektedir. Onun için eğitim ve öğretimin müfredatı, planı, programı da toplumların değişimine odaklanmaktadır. Bu tür toplumlarda eğitim ve öğretimin temel amacı, eğitim yolu ile yeni bir toplumsal yapı oluşturmaktır. Devrimci yapıya sahip olan toplumlar karşı devrim tehdidi altında olduklarının farkında olduklarından, devrim mantığına uygun olarak düzenlenen eğitim ve öğretimden hiç taviz vermek istemezler (Abay, 2007).

Toplumlar hangi toplumsal yapı özelliğini taşırlarsa taşırsınlar, eğitim ve öğretim birinci öncelikleridir. Zira eğitim; yeni kuşakların topluma intibakını kapsayan bir süreci tanımlamaktadır. Toplumun düşünce yapısından dinsel, ahlaki, kültürel tüm değer ve inançlarını aktararak çocuğun sosyalleşme sürecinde başat bir rol oynar. Bu sebeple eğitim, toplumbilimciler tarafından sosyalleşme kapsamında ele alınan önemli bir konudur (Giddens, 2013:732). Schratz eğitim ve öğretimi bir ülkenin kimliğini, dolayısıyla geleceğini belirleyen en temel unsur olarak görmektedir. Çok kültürlü yaşam pratiğine sahip olan Avrupa'nın son yıllarda çeşitli sebeplerle toplu göç alması, Avrupa'nın sınır güvenliğinin olduğu kadar Avrupa'daki eğitim sisteminin de konusu olmuştur. Nitekim Avrupa Birliği sınırlarının genişlemesi ile farklılıklar içerisinde uyum yakalama çabası hep eğitim referanslı olmuş ve gelecek nesillerin nasıl daha iyi Avrupa vatandaşı olarak yetiştirileceği, eğitim uygulamaları ve politikaları çerçevesinde tartışılmıştır. Bu kapsamda ENTEP'in (Avrupa Öğretmen Eğitimi Politikaları Ağları'nın) Avrupa'nın eğitim sistemi ve politikaları üzerine çalıştığı bilinmektedir. Yapılan analizlerde 21. yüzyılın koşullarına uygun eğitim verilmesinin gerekliliği vurgulanırken, Avrupa'ya ait değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması en temel tartışmalardan bir tanesi olmaktadır. Bu manada "Avrupalı öğretmen" temel beklenti; "öğrettiği konularda 'Avrupalı' bir anlayışa sahip olması", "disiplinler arası konuları 'Avrupa' bakışıyla birleştirmesi", "Avrupa tarihinin (hikayelerinin) ve bunların günümüz Avrupa toplumu üzerindeki etkisinin farkında olması"dır (Schratz, 2008:230-236).

Ezcümle eğitim-öğretim ile birlikte aktarılan sadece planlanmış müfredatta yer alan tanımlanmış "somut" bilgiler değildir. "Gizli müfredatlar"la yeni kuşaklara aktarılan, ait olduğu toplumun kültürel kodları, toplumsal kuralları ve düşünce yapısıdır (Giddens, 2013:752). Gizli müfredatların gençler ve çocuklar üzerindeki etkisi 1970'li yıllardan bu yana gündemde olan bir araştırma konudur (Jobst, 2010:193). Bu tartışmalar ekseninde Ivan İllich (1973), eğitimin "hâkim değerleri öğretme" yaklaşımına eleştiri olarak "okulsuz toplumu" gündeme getirmiştir. Zira İllich göre zorunlu eğitim; kurulan düzenin bekasını sağlamakla mükellef olan, "yani var olan toplumsal düzenin sorgulanmaksızın kabulünü" aşıl原因 bir süreci ifade eder (Giddens, 2013:752). Nitekim Durkheim; toplumsal bütünleşmenin sağlanabilmesi için toplumun tüm üyelerinin mevcut normları kabul etmesi ve zorlayıcı mekanizmaları içselleştirmesi gerektiğine değinerek, sosyalleşmeyi "toplumsal yapının bireyin içine aktarılması" olarak tanımlar (Hurrelmann, 2006:11-13; Giddens, 2013:732).

Anlaşılacağı üzere eğitim ve öğretim sosyalleşmenin alt kavramları olarak (Hurrelmann, 2006:17), yeni kuşakların sosyalleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler de bu sürecin mihmandarlarıdır. Bu bağlamda eğitim ve öğretimin sağlıklı şekilde sürdürülebilmesi için, örgün eğitim mekânı olan okulun tanımının ne olduğu, nasıl bir faaliyet alanının olduğu, okulun temel fonksiyonlarının neler olduğu ile okuldaki ilişkilerin ve iletişim sürecinin nasıl sürdürüldüğü sorularına cevap aranmalıdır.

3. Okulda İletişim ve Okulun Fonksiyonları

Modernleşme sürecinin değiştirici ve dönüştürücü gücü 19. yüzyılın ortalarında eğitim kurumunun da değişmesine neden olmuştur. Ailenin temel işlevlerinden biri olan eğitim kurumsallaşmış ve "sıradan eğitimciler" olarak tanımlanan anne babaların yerini "profesyonel eğitimciler" olarak tanımlanan öğretmenler almıştır. Böylece okul, aileden sonra "ikincil sosyalleşme merci" olarak toplumsal yapıdaki yerini almıştır. Bu kurumsallaşma ile beraber eğitim ve öğretim kurumları 5'e ayrılmıştır: Çocuklara ve gençlere yönelik eğitim kurumları (çocuk kreşleri, anaokulları, okul sonrası

etüt merkezleri), okullar (ilkokuldan başlayarak üniversiteye kadar uzanan eğitim ve öğretim mekânı), mesleki eğitim veren okul ve/veya işletmeler, yüksekokullar ve üniversiteler ile meslek akademileri vb. gibi yetişkin eğitim merkezleri (Hurrelmann, 2006:187-189).

Buradan hareketle çalışma kapsamında “okul” kavramı, ilkokul, ortaokul ve lise dönemine ait eğitimin verildiği kurumları kapsamaktadır. Ayrıca çalışma kapsamında, özel veya devlet okulları ayrımına gidilmeksizin okulun sosyalleşme sürecindeki yeri ile herhangi bir branş veya kademe gözetilmeksizin öğretmenlik mesleğinin bu süreçteki rolü referans alınmıştır.

3.1. Okul ve İletişim

Okul, formel örgün eğitim ve öğretim mekânı olmakla beraber, okul aynı zamanda bir iletişim mekanıdır. İletişim mekânı olan okulda iletişimin tarafları; idareciler/yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve yardımcı personeldir. İdareciler/yöneticiler; eğitim ve öğretim işlerini organize etmek ve yönetmek maksadıyla müdür ve müdür yardımcısı olarak atanmış/görevlendirilmiş öğretmen kökenli profesyonellerdir. Öğretmenler de okulda resmi olarak görevlendirilmiş pedagojik formasyon sahibi meslek elemanlarıdır. Öğrenciler ise okulda eğitim ve öğretime tabi olan çocuklar/gençlerdir. Veliler ise okullarda çocukları olan anneler-babalar ya da vasilerdir (Marshall, 2005:538; Çetin ve Güven, 2015).

3.1.1. Okul İçi İletişim

Okul içi iletişim; okul idaresi-öğretmen iletişimi, okul idaresi-öğrenci iletişimi, öğretmen-öğrenci iletişimi, öğrenci- öğrenci iletişimi şeklinde tezahür etmektedir. Okulu bir iletişim sistemi olarak düşündüğümüzde, sistemin parçaları da iletişimin taraflarıdır. Okulda iletişimin kanallarının bütünüyle açık ve etkin olmasını sağlayan okul idaresidir. Bu anlamda okul idaresi okuldaki tüm muhatapları ile arasındaki ilişkiyi etkili ve sağlıklı şekilde yönetirken, öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci, öğretmen-veli arasındaki iletişim kanallarının açık ve etkin olmasını sağlayan en önemli faktördür (Çetin ve Güven, 2015).

Okul idaresi/müdürü eğitim ve öğretimin organizasyonundan, personelin yönetiminden, öğrencilerin sevk ve idaresinden sorumludur. Okulun, eğitim öğretimin olmazsa olmazı ise öğretmendir. Okul müdürü ile öğretmenler arasındaki iletişim sisteminin bütününe etkilemektedir. Okul idaresi/yöneticisi ile öğretmen iletişimi dolaylı ya da dolaysız olarak okul idaresi-öğrenci, öğretmen-öğrenci iletişimlerini, öğrenci-öğrenci iletişimlerini de etkilemektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda da okul idaresi/yöneticisi ile öğretmenler arasındaki iletişimin boyutunun; başta öğrenciler olmak üzere, veliyi, yardımcı personeli ve okulun başarısını etkilediği tespit edilmiştir (Bayar ve Zengin, 2021:275).

Eğitim öğretimin ve okulun olmazsa olmaz bir başka unsuru da öğrencidir. Aslında eğitim ve öğretim, öğretmen ile öğrenci arasında geçen canlı-aktif bir iletişim sürecidir. Bu sebeple öğretmen aynı zamanda ve öncelikle etkili iletişim becerisine sahip olan kişi demektir. Öğretmen, sözüne, jest ve mimiklerine sahip olabilen, kendi davranışlarını kontrol edebilen ve öğrencilerin de davranışlarını kestirebilen kişidir. Öğretmen, iletişime açık olması gereken kişi olması dışında, aynı zamanda öğrencilerin de birbirleri ile etkili iletişim kurabilme becerilerini geliştirmeye çalışan kişidir. Öte yandan öğretmen sınıfta bir yönetici konumunda iken sınıf dışında ve hayatın diğer zamanlarında davranışları örnek alınan taklit edilen örnek kişi olarak kabul edilmektedir. Öğretmenin etkili iletişim becerisine sahip olması, hem öğrencinin kişilik gelişimi ve akademik başarısı üzerinde hem de sınıf ve okul ikliminin oluşumunda olumlu etkiye/katkıya sahiptir (Engin ve Aydın, 2010: 5-7). Ayrıca yapılan bir başka araştırmada göstermektedir ki, öğrencinin öğretmeni ile olumlu iletişim sadece öğretmen-öğrenci ilişkisini dizayn etmemektedir. Öğrencinin öğretmeni ile olumlu iletişim içinde olması, ebeveynlerin okulla iletişim kurma oranını yükseltirken, öğrencinin öğretmeni ile olumsuz iletişimi de ebeveyninin okulla iletişim kurma ve okulla ilgili aktivitelere katılma oranını düşürebilmektedir (Koç, 2018:73).

3.1.2. Okul Dışı İletişim

Okul dışı iletişim; okul idaresi-üst idari yapılar iletişimi, öğrenci -veli iletişimi, okul idaresi-veli iletişimi, öğretmen- veli iletişimi şeklinde tezahür etmektedir. Okul dışı iletişimde, okul idaresinin üst yönetimlerle formel iletişimi tamamen yazılı metinler üzerinden gerçekleşmektedir. Öğrenci veli iletişimi daha çok ebeveyn-evlat ilişkisi gibi görülse de evladın öğrenci olması dolayısıyla bu ilişkiyi öğrencinin okulla ilişkisi açısından değerlendirmek gerekir. Çalışmanın bu aşamasında öğrenci veli

iletişimini, okul idaresi/yönetimi-veli iletişimi ve öğretmen-veli iletişimi kapsamında değerlendirmek gerekmektedir.

Okul dışı iletişime okul idaresi-veli iletişimi açısından baktığımızda; okul idaresi/müdürü, okulun resmi temsilcisi olması sebebiyle okul dışı ilişkileri yürüten kişidir. Okul idaresi-veli iletişimi daha çok okul iklimi, okul kültürü ve okul başarısı üzerine odaklanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, okul-çevre ve okul-veli ilişkilerinin en önemli belirleyicilerinden birinin okul idaresi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda okuldan ve velilerden kaynaklanan iletişim sorunlarının izale edilmesinde öncelikli sorumluluk okul idaresine düşmektedir. Bir bütün olarak okulun başarısına etki eden en önemli faktörlerden birisi, velilerin okul ile iletişimi olurken, buna paralel olarak ebeveynlerin çocukları ile iletişimi de bireysel başarının sebebi olarak görülmektedir (Aslanargun, 2007:128). Farklı bir araştırmada; ebeveynlerin okula katılımlarını engelleyen, okuldan ve velilerden kaynaklanan (okulun resmi havası, devlet okullarında para istenmesi, öğretmenlerin nasihat etmeleri, velilerin işlerinin yoğunluğu ve velilerin ekonomik olarak güçsüz olmaları, öğrencilerin veli toplantılarını ailelerine haber vermemeleri, öğrencilerin başarısızlığı gibi) bazı etmenlerin olduğu, bu etmenlerin ortadan kaldırılması ile okul aile iletişiminin daha sağlıklı olacağı anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin çocukları ile iletişimi de bireysel başarının sebebi olarak görülmektedir. (Ceylan ve Akar, 2011:58).

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de okul aile birlikleri, “Okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ile okul arasında iletişimi ve iş birliğini sağlamak, eğitim ve öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, okulun ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin eğitim ve öğretimle ilgili zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere okullar bünyesinde tüzel kişiliği haiz olmayan birlikler...” (MEB-1739 yasa/14/6/1973 tarihli yönetmelik) olarak tanımlanır. Okul aile birlikleri hem okul içindeki ilişkilerin kuvvetlenmesi adına hem de okulun/öğrencilerin çeşitli imkânlara kavuşması adına çeşitli iş birlikleri sağlayarak faaliyetler/ilişkiler yürütür.

Okul dışı iletişime öğretmen-veli iletişimi açısından bakıldığında ise; öğretmen veli görüşmesi öğrenci davranışları ve akademik başarısı üzerinde odaklandığı görülmektedir. Eğitim ve öğretimin iki temel unsuru öğretmen ve öğrencidir. Öğrenci okul için hem bir girdi hem de bir çıktıdır. Öğrenciyi faydalı bir ürün haline getiren temel faktör her ne kadar öğretmen olsa da sürece direkt etkisi olan ya da olması gereken başka bir faktör de ailedir, velidir. Onun için çocuğun eğitim sürecinde öğretmen-veli iletişimi oldukça önemlidir. Öğretmen-veli iletişimi üzerine yapılan akademik çalışmalarda, öğretmen-veli iletişiminin öğretmenin, öğretmenin mesleki performansına olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada öğretmen-veli iletişiminin öğrencinin olumlu davranışlar kazanmasına ve akademik başarısına olumlu katkısının olduğu tespit edilmiştir (Koç, 2018:57-58).

Öğretmenin gözünden velilerin değerlendirildiği bir akademik çalışmada öğretmen-veli iletişiminin istenilen seviyede olmamasının velilerden kaynaklanan (velilerin öğretmenlere yeterince güvenmemeleri, velilerin sorumluluklarını yeterince bilmemeleri, öğretmeni önemsememeleri, velilerin öğretmenleri denetlemek istemeleri vb. gibi) bazı sebeplerin olduğu tespit edilmiştir (Özdoğan, 2021:68). Yukarıda da ifade edildiği gibi öğretmenlerden ve okul idaresinden kaynaklanan sebepler olarak velilerin de okulun resmi bir havasının olması, devlet okullarında para istenmesi, öğretmenlerin nasihat eder bir iletişim biçimlerinin olması, velilerin kendi iş yoğunluklarının olması, velilerin ekonomik olarak güçsüz olmaları, çocuklarının/öğrencilerin başarısız olmaları ve veli toplantılarını haber vermemeleri gibi sebepleri gerekçe olarak gösterdikleri gözükmektedir (Ceylan ve Akar, 2011:58).

Yine altının önemle çizilmesi gereken başka bir nokta da öğretmen-veli ilişkisindeki iletişim engellerinin öğretmenin mesleki performansını olumsuz etkilediği gerçeğidir. Elbette bu olumsuz etki öğrencinin davranışlarına ve akademik başarısına da yansımaktadır (Hatipoğlu ve Kavas, 2016:1013).

3.2. Okulun Fonksiyonu ve Okulun Fonksiyonunun Önündeki Engeller

Aile birincil sosyalleşme ortamı iken okul da ikincil sosyalleşme ortamıdır. Çocukların ve gençlerin okula başlamaları ile gündelik hayatlarının büyük bir kısmı okulda geçmektedir. Okul bir yandan, öğrencilere sosyal değerleri aktarıp bir meslek edinmelerini sağlarken bir yandan da onlara geleceğe ilişkin bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bu bağlamda okulun fonksiyonlarını üç başlık altında toplamak mümkündür (Kızmaz, 2006:50-51):

a) Okul bir sosyal kontrol mekanizmasıdır; okul bireylere toplumsal değerleri aktararak benimsettiği için bir vicdani/iç denetim sağlar. Yapılan araştırmalardan, toplumsal değerleri benimseyen bireyler arasında hukuk dışı eylemlere yönelenlerin sayısının oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır.

b) Okul bir kültürlenme ortamıdır. Okulun bir misyonu vardır, zamanla bu misyona uygun bir kültür ortamı oluşur ve öğrenciler de bu kültür ortamına uyum sağlayarak sosyalleşirler.

c) Okul bireylere bir misyon ve meslek kazandırır; okulun temel görevlerinden birisi de mesleklere ilişkin bilgi, beceri ve ilgi uyandırmaktır. Okul bu açıdan öğrencilere meslekle ilgili beceri ve misyon kazandırma fonksiyonunu yerine getirmektedir.

İkinci sosyalleşme merci olan okul, tanımlı fonksiyonları icra ederek öğrencilerin hem bugününü hem de yarınını yapılandırmaktadır. Fakat çalışmanın başında da vurgulandığı gibi okulun/öğretmenin fonksiyonunu icra edebilmesi için, eğitim-öğretim sürecine dahil olan tarafların da kendilerine ait olan rolleri ve sorumlulukları üstlenmeleri gerekmektedir. Bu iletişim ağındaki olası bir aksaklık okulu/öğretmeni büyük ölçüde işlevsiz bırakabilmektedir.

Okulun fonksiyonlarını yerine getirememesinin başında; aile sorunları, yanlış arkadaş seçimi, zayıf benlik gelişimi ve denetimi, kitle iletişim araçları ve okul ikliminin ve okul kültürünün yetersizliği gibi çeşitli engeller sıralanabilir. İletişim dinamikleri açısından kategorik bir sınıflandırma yapılacak olursa, okulun fonksiyonunun önündeki engeller birkaç başlık altında şöyle sıralanabilir (Kızmaz, 2006:52-55):

- Öğrenciden kaynaklanan bireysel faktörler olarak; öğrencinin antisosyal davranışlar göstermesi, dikkat bozukluğu ve öğrenme güçlüğü vb. sebepler,
- Aileye ilişkin faktörler olarak; ebeveynlerin denetim eksikliği, çocukların sosyalleşmesinde ebeveyn katılımının yetersizliği, aile bireyleri arasındaki geçimsizlik ve çocuğa uygulanan kötü muamele vb. sebepler,
- Toplumsal ve çevresel faktörler olarak; okulun çevresinin ve öğrencilerin ikamet ettikleri yerleşim yerlerinin olumsuz koşulları, kitle iletişim araçları, olumsuz arkadaş gruplarının varlığı, kontrolsüz nüfus hareketleri, toplumun olumsuz davranışlara karşı duyarsızlığı ve toplumsal kontrolün zayıf ya da olmaması gibi sebepler,
- Okulun yapısından kaynaklanan faktörler olarak; öğrencilerin okula bağlılık düzeyinin zayıflığı, akademik başarının düşüklüğü, okul kültürünün ve ikliminin zayıflığı ve okul disiplinin olmaması gibi sebepler sayılabilir.

4. Öğretmenlik Mesleği ve Mesleki İletişim Süreçleri

4.1. Öğretmen Kimdir, Öğretmenlik Nasıl Bir Meslektir?

Öğretmen, edindiği/öğrendiği bilgiyi, görgüyü ve tecrübesini öğrenmeye ve eğitime ihtiyacı olan kişi ve gruplara aktaran kişidir (Abay, 2007). Öğretmenlik formel bir eğitim sonucu elde edilmiş bir meslek olduğu gibi, kişilerin hayatın akışı içinde aile ve toplum aracılığıyla edindiği/öğrendiği bilgi, görgü ve tecrübeleri öğretmek ve eğitmek de resmi olmayan/enformel bir öğretmenliktir.

Öğretmenlik mesleği bütün dünyada, formel bir eğitim sonucu elde edilen bir meslektir. Nitekim öğretmenlik eğitmeye ve öğretmeye yönelik bir meslek olduğu için, öğretmen adayları öğretmeyi ve eğitmeyi esas alan, adına “pedagojik formasyon” denilen öğretmenlere has bir eğitimden de geçirilmektedirler. Bu eğitime tabi tutulan öğretmen adaylarına, “eğitime giriş, sınıf yönetimi, eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, rehberlik ve özel eğitim, özel eğitim yöntemleri, ölçme ve değerlendirme, öğretmenlik uygulamaları” gibi dersleri içeren ayrı bir program uygulanmaktadır (Gurol, Türkan, ve Som, 2018:117-119).

Öğretmenlik mesleği aynı zamanda, sosyal ve kültürel değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında bir köprü görevi üstlendiğinden, toplumun ve devletin devamını sağlamaya yönelik bir meslektir. Onun için devletler eğitim ve öğretimin belli bir dönemini zorunlu tutarak “istendik” tipte insan (Senemoğlu, 2015 akt. Gül, 2020:536) yetiştirmeyi amaç edinirler. İstendik tipte insan yetiştirmenin yolu eğitim sistemi iken eğitim mekânları da okullardır. Okulları bir işletme gibi düşünecek olursak ham maddesi de mamul maddesi de öğrencilerdir. Öğrencileri ham maddeden, mamul maddeye/ürüne, istendik tipe dönüştürenler de öğretmenlerdir ve öğretmenlik mesleğidir. Öğretmenler okullarda bir takım teknik

bilgileri öğretmenlerin dışında, devletin ve toplumun değerlerini yeni kuşaklara öğretmek/aktararak o devletin ve toplumun devamına da hizmet etmiş olurlar. Onun için devletler öğretmenleri, geçmiş kuşaklardan aldıkları mesajları yeni kuşaklara aktaran misyon sahibi insanlar olarak gördükleri gibi aynı zamanda müesses nizamın savunucuları olarak da görmektedirler (Günay, 2019).

Öğretmenler bir nevi toplumun mimarıdır. Bu doğrultuda toplum nazarında da itibar gören, saygı duyulan kişilerdir. Özellikle köy gibi küçük yerleşim yerlerinde hem ilmi birikimi ile hem de köy çocuklarının geleceğini inşa etmesiyle idealize edilen, köy tarafından hürmet gören “köyün en önde gelen, en prestijli” kişileridir (Çelikten, 2005). Tarım toplumlarında “köyün en önde gelen, en prestijli” kişinin toprak ağalarının olduğu düşünüldüğünde, öğretmenin, köylünün gözündeki konumu daha net anlaşılmaktadır. Öte yandan Türkiye genelinde yapılan birçok araştırmaya göre, öğretmenliğin toplumda en güvenilir meslek gruplarının başında geldiği ve bu güveni daima koruyor olduğu görülmektedir.²

4.2. Öğretmenlik Mesleğinin Eğitime ve Öğretme Sürecindeki Sorunları

Öğretmenlerin sınıfa girerken zihnindeki diğer konu ve sorunları sınıfın dışında bırakarak derse başlaması gerektiği gibi kendilerine ders anlatılacak olan sınıfın/öğrencilerin de dersi dinlemeye hazır olmaları gerekir. Ayrıca dersi anlatmak için gerekli olan teknolojik alt yapı, araç ve gereçler de hazır olmalıdır ki, sınıfta dersi anlatacak ve dersi dinleyecek olan öğretmen ve öğrenciler için öğrenme ve öğretme atmosferi oluşabilin (Engin ve Aydın, 2010:5). Her ne kadar öğretmen için “sınıfa girerken zihnindeki diğer meşguliyetleri sınıfın dışında bırakarak derse başlaması” beklense de sınıf dışı sorunların, öğretmenin sınıf içi performansını etkilemeyeceği anlamına gelmez. Aynı şekilde sınıf içindeki öğrencilerin ders dinleme performanslarına etki eden birtakım sınıf dışı sorunlar da olabilir.

Öğretmenin sınıf içindeki eğitime ve öğretme performansını etkileyen sebepleri üçe ayırabiliriz. Birincisi öğretmene ya da öğretmenlik mesleğine resmen ve fiilen öğretmenin taşıyamayacağı bir sorumluluğun yüklenmiş olması, ikincisi öğretmenin mesleki yetersizliği, psikolojik dayanıksızlığı ve kendisini yenileyememiş olması, üçüncüsü de ailelerin/velilerin çocuğun eğitim ve öğretimle ilgili sorumluluğu tümüyle öğretmene bırakmış olmalarıdır (Yaraş ve Turan, 2021:398-399; Akkol, 2022).

Öğrencilerin sınıf dışından getirdikleri, sınıf içinde dersi dinlemek için hazır olmamalarına ya da dinleme performanslarının düşük olmasına sebep olan bazı sorunlar üç maddede sıralanabilir. Birincisi öğrencilerin aile içi sorunları sınıfa taşıyarak kendilerini dersi dinlemeye verememeleri, ikincisi öğrencilerin kapasite yetersizliği, ergenlik ve gençlik sorunları yaşamaları ve üçüncüsü de ailelerin/velilerin çocuklarının eğitim ve öğretimle ilgili ilgilenmemeleri ya da ailelerin/velilerin bizzat eğitim ve öğretimle ilgili bilgilerinin yetersiz olmalarıdır (Giddens, 2013:206)

Görüldüğü gibi öğretmenin eğitim ve öğretim fonksiyonunu yerine getirirken, eğitime ve öğretmenin önünde öğretmenden, öğrenciden ve veliden kaynaklanan sorunlar vardır. Öğretmenin kendisini yenileyememesi sorunu bir yana öğretmen; öğrenci-öğrenci sorunları, öğrenci-öğretmen sorunları, öğrenci-veli sorunları ve öğrenci idare/yönetim sorunları ile de ilgilenmek mecburiyetinde kalmaktadır. Öğretmen bazen bir psikolog, bazen bir arabulucu ve bazen de bir sosyal hizmet uzmanı görevini yapmaktadır. Bu durum öğretmeni yorduğu gibi öğretmenin öğretme ve eğitime performansını da düşürmektedir (Reçber, 2020:25-27). Her ne kadar okullarda, öğrencilerin eğitim sürecinden en üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak, kişisel gelişimlerini desteklemek, gizli güçlerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yönelik psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisleri sunmak öğretmenlerin yükünü bir ölçüde hafifletmiş olsa da bu servisler daha çok öğrencinin akademik başarısına odaklı çalıştıkları için öğrencinin eğitim ve öğretimini etkileyen dış çevre faktörleri ihmal edilebilmektedir (Can ve Nikolaydis, 2021:645). Bu sebeple öğretmenin asli görevini aksatacak diğer sorunlarla ilgili başka birimlerin ihdas edilmesinde fayda vardır.

² Bakınız: <https://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/551025-vatandasa-gore-en-guvenilir-meslek-gruplari> 10.08.2023; <https://indigodergisi.com/2019/10/turkiye-en-az-guven-duyulan-meslekler/> 10.08.2023; <https://www.sozcu.com.tr/2016/ekonomi/en-cok-guvenilen-meslekler-hangileri-1194913/> 10.08.2023

4.3. Öğretmenlerin Mesleki İletişim Süreçleri ve Mesleki İletişim Becerileri

Öğretmen-öğrenci arasındaki eğitime ve öğretmeye dayalı iletişim sürecini sadece “teknik” bir süreç olarak düşünmemek gerekir. Her iletişim süreci bir ortamda gerçekleşir. Bu iletişim sürecini karakterize eden unsur ise okuldur. Bu bağlamda kaynak öğretmen, alıcı öğrencidir ve iletişim sürecinde var olan “gürültü” unsuru olarak tanımlanan iletişim engelleri (Gürüz ve Eğinli, 2019:17-20), bir iletişim süreci olan eğitim-öğretim sürecinde de mevcuttur. Örneğin; sınıfın kalabalık olması ve/veya sınıf içi sesin, hareketliliğin fazla olması, sınıfın eğitim yapmaya elverişli koşullara sahip olmaması iletişimin etkin sürdürülmesinin önünde bir kısıtlayıcı olarak çevresel gürültüdür. Öğrencilerin ergenlik sorunları, içine kapanık bir öğrencinin kendini iletişime kapatmış olması veya öğretmenin yönetemediği iş stresi öğrenmenin-öğretmenin önünde bariyer olabileceği için psikolojik gürültü olarak kabul edilebilir. Açlık, uykusuzluk, hasta olma hali sebebiyle derse konsantre olamamak; görme bozukluğu, duyma zorluğu veya uzuv kaybı sebebiyle tahtayı görmekte, dersi dinlemekte ve anlamakta veyahut söylenenleri not almakta güçlük çekmek gibi durumlar fizyolojik nedenli iletişim engelleridir. Bir okulda/sınıfta bir konunun rahat konuşulamıyor veya bir sorunun açık/gizli baskı sebebiyle sorulamıyor olması da sosyal gürültüdür. Bu manada despotik bir müdür ve/veya öğretmenin tutumu konuşmanın önünde bir engel olabileceği gibi, özel okullarda veli/öğrencilerin aynı zamanda birer “müşteri” olması da bazı hususların üstü kapalı konuşulmasına veya pek konuşulamamasına neden olduğu için etkili iletişimin önünü tıkayan unsurlardır. Sonuç olarak, sorunların yok sayılması sorunları yok etmediği gibi, problemlerin kronikleşmesine de sebep olmaktadır. Bu sebeple öğretmenin her şeyden önce iyi bir gözlemci ve iyi bir dinleyici olması, alıcısı (öğrenciyi/veliyi) tanıması ve tanımlayabilmesi, sorunu kavraması ve bu tanımlardan referansla kişiye özgü iletişim dili/metodu geliştirmesi ve mevcut sorunu çözebilme için muhatabının yaşına, cinsiyetine, yapısına uygun yöntemler geliştirmesi, öğretmen-öğrenci-veli arasındaki iletişimin etkinliğine katkı sağlayacaktır.

Bir öğretmenin; öğrencinin yaşına denk gelecek içerikte, sade, olabildiğince somut ve anlaşılır konuşması iletişimin sağlıklı işlemesi için bir gereklilikken; samimi, sevecen konuşması, öğrenciye empatik bir dille yaklaşması, hoşgörülü ve sabırlı olması etkili iletişimin önündeki engelleri kaldırmak için takviye kuvvet gibidir. Öte yandan sınıfın heterojen yapısı bilişsel çeşitliği ifade ederken, algılama süreci üzerinde (Gürüz ve Eğinli, 2019:216-223) kültürün, tecrübelerin, yaşın, cinsiyetin etkili olması ve buna bağlı olarak bir sözün birçok farklı şekilde anlaşılabilen mükün olması, anlatmanın ve anlamının olabildiğince karmaşık bir süreç olduğunu gösterir. Bunun tarih, matematik gibi soyut kalabilecek derslerde daha karmaşık hale geliyor olması, öğrencilerde derse ve hatta hocaya karşı bir ön yargının oluşmasına neden olabilir. Ön yargının en temel iletişim engellerden biri olmasından hareketle ve öğrencinin kendini öğrenmeye/iletime kapatacak olmasıyla öğrenme sürecinin daha zor bir boyut kazanacak olması muhtemeldir.

Öğretmenin bu süreçte öncelikle öğrencinin kafasındaki ön yargıyı yıkması ve öğrencinin öğrenmeye karşı direncini kırması en temel mesleki iletişim becerilerindedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin; birtakım teknikler ve yöntemler kullanırken, zor olanı basit kılmak ve cesaretlendirmek adına “siz zeki çocuklarsınız! Dikkatle dinleyin anlarsınız!” gibi taltif edici ve motive edici maksatta birtakım ifadeler kullanması, çocukların üzerinde “görünmez ama hissedilir” ilave bir baskının oluşmasına sebebiyet verebilir. Zira mevcut sürecin olumsuz cereyan etmesi halinde, öğrencinin kendisini “başarısız” olarak görmesi ve neticesinde kendisini kötü hissetmesi de muhtemeldir.

Özellikle ilkökul yıllarında çocuğun kendine olan güveninin gelişmesinde ve buna mukabil özsaygısının güçlenmesinde öğretmenin rolü çok önemlidir. Olabildiğince yapıcı bir iletişim dilinin kullanılması, çocuklarla göz hizasında konuşulması mesleki bir beceriden öte mesleki bir sorumluluktur. Nitekim yapılan bir çalışmada göstermektedir ki (Başar, Doğan, Şener, Uzun, ve Topal, 2018), ilkökula dair anımsanan hatıralarda en çok akılda kalan sözlü-sözsüz mesajlar; aferin gibi taltif edici, onaylayıcı sözlü ifadelerle, samimiyet ve sevgi hissi uyandıran tebessüm içeren yüz ifadeleridir.

Her ne kadar iletişim bilimi perspektifi ile öğrenme-öğretme sürecini bir iletişim süreci olarak tanımlasak da eğitim bilimciler tarafından “izli davranış değişikliği” olarak tanımlanan öğrenme süreci, öğrenmeye dair “kalıcı etkinin” aranması sebebiyle iletişim sürecinden ayrışır. Bu manada bir iletişim sürecinin etkinliği bir mesajın alıcısı tarafından, maksadına uygun içerikte/biçimde çözülmesiyle ve anlaşılmasıyla ölçülürken, bir eğitim sürecinin başarısı öğrenmenin kalıcılığı üzerinden ölçülmektedir (Cebeci, 2010).

Özetle; öğretmen-öğrenci arasındaki eğitmeye ve öğretmeye dayalı iletişim sürecini sadece “teknik” bir süreç olarak görmememiz gerektiği gibi, eğitim ve öğretim sürecini de sadece bir “iletişim” süreci olarak görmememiz gerekmektedir. Her iletişim sürecinin kendine özgü dinamiklerinin olduğu, eğitim-öğretim iletişiminin de kendine özgü bir aritmetiğinin olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, öğretmenliğin halk nezdinde muteber bir meslek olarak görülmesi ve bu doğrultuda güvenilir bir “kaynak” olarak kabul edilmesi, öğretmenin her sözünü ve davranışını anlattığı dersten bağımsız olarak bir öğreti kılmaktadır. Bu bağlamda rol model olma vasfı olan öğretmenlerin, öğüt ve öğretilerle çocuğun hayatında en çok “iz bırakan” kişiler olduğu açıktır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma sonucunda, öğretmenin eski kuşakların bilgi, görgü, duygu ve tecrübelerini yeni kuşaklara aktaran kişi olmasının dışında, aynı zamanda sosyal ve kültürel değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında bir köprü görevi üstlendiği ve dolayısıyla öğretmenlik mesleğinin toplumun ve devletin devamını sağlamaya yönelik bir meslek olduğu anlaşılmıştır.

Bir iletişim mekânı/merkezi olan okulda, okul kültürünün ve ikliminin en faydalı şekilde oluşturulabilmesi ve okul başarısının gerçekleşebilmesi için okul idaresi-öğretmen, okul idaresi-veli, okul idaresi-öğrenci, öğretmen-veli, öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci iletişiminin etkin ve sağlıklı olması gerektiği anlaşılmıştır.

Öğretmenlerin eğitim ve öğretim fonksiyonunu yerine getirirken, eğitime ve öğretme faaliyetlerinin önünde öğretmenden, öğrenciden ve veliden kaynaklanan sorunların var olduğu anlaşılmıştır.

Öğretmen bazen bir psikolog, bazen bir arabulucu ve bazen de bir sosyal hizmet uzmanı görevini yapmaktadır. Bu durum öğretmeni yorduğu gibi öğretmenin öğretme ve eğitime performansını da düşürmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin tam olarak yerine getirebilmesi için öğretmenden öğrenciye giden mesajın, mesajı taşıyan kanalların ve öğrenciden öğretmene dönen geri bildirim önündeki tüm iletişim engellerinin kaldırılması gerekmektedir. Eğitim ve öğretim sürecini sadece “teknik” bir süreç olarak görülmemesi gerekir. Bu bağlamda öğretmenin mesleki bilgi ve becerilerini geliştirdiği kadar, mesleki iletişim becerilerini de geliştirmesi bir gereklilikten öte mesleki bir sorumluluktur.

Kaynakça

- Abay, A. R. (2007). Türkiye’de Eğitimin Dönüşümü Üzerine. Dönüşüm Sürecindeki Türkiye: Aktörler, Alanlar, Sorunlar, ed. Dursun, D., Duran, B., Al, H., (407-423. ss.), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Abay Çelik, Z. E. (2023). Mesleklerin ve Değerlerin Eğitim ve Öğretiminde Yüz Yüze İletişimin Önemi Ahilik Teşkilatında Usta Çırak İletişimi Modeli. Erciyes İletişim Dergisi, 10(2), 1001-1017.
- Akkol, Z. (2022). Öğretmenlerin Temel Sorunları Trabzon ve Akçaabat İlçesi Örneği. Habitus Toplumbilim Dergisi, 3(3), 347-372.
- Aslanargun, E. (2007). Okul-Aile İş birliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışma. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(18), 119-135.
- Başar, M., Doğan, M. C., Şener, N., Uzun, Ö. ve Topal, H. (2018). İlkokulda öğretmen öğrenci iletişimi. Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 4(1), 1-17.
- Bayar, A. ve Zengin, A. (2021). Okul Yöneticileri ile Öğretmenler Arasında Meydana Gelen İletişim Problemlerinin Eğitime Yansımaları. Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi, 5(2), 263-278.
- Bilgiseven-Kurtkan, Â. (1992). Eğitim Sosyolojisi. Filiz Kitabevi.
- Can, E. ve Nikolayidis, U. (2021). Okul Rehberlik Hizmetleri: Bir Durum Çalışması. Fırat University Journal Of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi, 31(2).
- Cebeci, S. (2010). Öğrenme ve Öğretme Görevi Olarak Dini İletişim. Etkili Din Öğretimi, 4, 195-228.
- Ceylan, M. ve Akar, B. (2011). Ortaöğretimde Okul-Aile İş birliği ile İlgili Öğretmen ve Veli Görüşlerinin İncelenmesi (Karacasu Lisesi Örneği). Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2), 43-64.
- Çelikten, M. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(19), 207-237
- Çetin, M. ve Güven, Y. (2015). Lider Öğretmenlerin Okul Kültürüne Etkileri. Uluslararası eğitim bilimleri Dergisi, (3), 1-15.
- Engin, A. O. ve Aydın, S. (2010). Sınıf İçi İletişimde Öğretmenin Rolü. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (16), 1-14.
- Giddens, A. (2013). Sosyoloji, (çev. Cemal Güzel). Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gurol, M., Türkan, A., ve Som, İ. (2018). Pedagojik Formasyon Sertifika Programının Değerlendirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(65), 103-122.
- Gül, Y. E. (2020). Eski Türk Kültüründe Terbiye Kavramı ve Terbiye Yöntemleri. Ekev Akademi Dergisi, (82), 531-546.
- Günay, D. (2019). Eğitim felsefesine bir yaklaşım. Üniversite Araştırmaları Dergisi, 2(3), 131-137.
- Gürüz, D. ve Temel Eğinli, A. (2019). Kişilerarası İletişim. 8. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hançerlioğlu, O. (1986). Toplumbilim sözlüğü (Vol. 74). Remzi kitabevi.
- Hatipoğlu, A., ve Kavas, E. (2016). Veli Yaklaşımlarının Öğretmen Performansına Etkisi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(4), 1012-1034.
- Hurrelmann, K. (2006). Einführung in die Sozialisationstheorie. 9. Auflage, Beltz Verlag. Weinheim und Basel.
- Jobst, S. (2010). Sozialisationsfeld: Schule. In W. Hörner, B. Drinck, & S. Jobst (Eds.), Bildung, Erziehung, Sozialisation (2 ed.). Verlag Barbara Budrich.
- Kahraman, L. (2007). Türkiye’de Öğretim Üyesi Yetiştirme Politikası Bağlamında 35. Madde Uygulaması. Mülkiye Dergisi, 30 (256), 187-208.
- Konan, N. (1995). MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı İşgörenleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 4(4), 617-628.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. Cü Sosyal Bilimler Dergisi, 30(1), 47-70.
- Koç, M. H. (2018). Veli Görüşlerine Göre Veli Öğretmen İlişkisi Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Veli Öğretmen İlişkisinin İncelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 47(218), 55-76.
- Marshall, G. (2005). Sosyoloji sözlüğü. Oxford University Press.

MEB/14/6/1973 Tarihli ve 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 16 Ncı Maddesine Dayanılarak Hazırlanmış Yönetmelik

Özdoğru, M. (2021). İlkokullarda Öğretmen-Veli İlişkisinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri. Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi, 2(1), 68-76.

Reçber, B. (2020). Türkiye’de Okul Sosyal Hizmetinin Konumu ve Gerekliliği. Tesam Akademi Dergisi, 7(1), 11-36.

Schratz, M. (2008). Das Konzept des European Teacher in der Lehrerbildung Europas. In T. A. Bauer & G. E. Ortner (Eds.), Bildung für Europa: Politische Ansprüche und Anregungen für die Praxis. Paderborn: B+ B.

TDK: <https://sozluk.gov.tr>

Yaraş, Z. ve Turan, M. (2021). Sorunlar ve Çözümler Bağlamında Öğretmenlik Mesleği. Milli Eğitim Dergisi, 50(232), 383-405.

Yavuz, A. (2010). Üniversiteler “Lise” leşiyor /Liseler “Yok” Oluyor!.. Çağdaş Eğitim Dergisi, (374).
<https://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/551025-vatandasa-gore-en-guvenilir-meslek-gruplari>
Erişim Tarihi: 10.08.2023

<https://indigodergisi.com/2019/10/turkiye-en-az-guven-duyulan-meslekler/> Erişim Tarihi: 10.08.2023

<https://www.sozcu.com.tr/2016/ekonomi/en-cok-guvenilen-meslekler-hangileri-1194913/> Erişim Tarihi: 10.08.2023